

**Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра журналістики та українознавства**

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНІСТИКИ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції**

Рівне, 20-21 травня 2021 р.

**Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра журналістики та українознавства**

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНІСТИКИ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Всеукраїнської наукової конференції**

Рівне, 20-21 травня 2021 р.

м. Рівне

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Національного університету водного господарства
та природокористування*

(протокол №7 від 10 червня 2021 р.)

Редакційна колегія

Малевиц Л.Д., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Галич В.М., доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Дзюба М.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Клинова-Дацюк Г.Д., кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Крупка О.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Шийка С.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Сучасні проблеми україністики та журналістики: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Рівне, Національний університет водного господарства та природокористування, 20-21 травня 2021 р.). Рівне, 2021. 175 с.

У збірнику висвітлено результати досліджень, що були апробовані на Всеукраїнській науковій конференції «Сучасні проблеми україністики та журналістики».

Для науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Валентина Галич

Жанрова специфіка «Невигаданої новели життя» Олесь Гончара в парадигмі журналістикознавства..... 8

Олександр Галич

Мемуари В. Неборака: жанрова специфіка..... 19

Людмила Казначесва, Антон Шинкарук

Практика створення концепту інноваційного культурного продукту на прикладі радіопрограми з мобільним додатком.....32

Ганна Сухаревська

Маніпулятивні практики сучасних ЗМІ в контексті сенсоутворювальної функції мас-медіа.....36

Антон Шинкарук

AR/VR - журналістика на прикладі розробки концепту ігрового медійного додатку для смартфонів та веб з елементами доданої реальності для розвитку освітніх, культурних та туристичних проєктів.....41

Світлана Шийка, Вікторія Ільчук

Роль ЗМІ в сучасному інформаційному суспільстві.....47

Ярослав Цецик

Вплив ЗМІ на формування громадської думки під час виборів.....50

РОЗДІЛ ІІ

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО: СТИЛІ, ПОСТАТІ, ОБРАЗИ

Вікторія Назарук

Острозьке літературне барокко – знаковий етап у розвитку української літератури.....54

Олександр Крупка

Епістолярна спадщина Лесі Українки.....58

Олександр Кирильчук

Художня репрезентація образу гетьмана Мазепи в українській еміграційній літературі 1950-1960-х років.....64

Мирослава Крупка

Людина у просторі історії (за романом Марії Матіос «Букова земля»).....69

Світлана Шийка

Актуальність гуманістичних ідей Томаса Мора.....78

РОЗДІЛ ІІІ

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

Майя Дзюба, Дарина Троценко

Семантичні групи асоціативного поля стимулу *Рівне*.....80

Світлана Шийка

Особливості походження, семантики і поширення давньоруського імені Ярославъ/ Ёрославъ..... 87

Ірина Гуменюк

Мовознавиця Ніна Клименко та її «Українська елліністика»..... 92

Зорина Красько

Вплив «Українського правопису» на мовну політику.....98

Богдана Киричук

Юридичні терміни: особливості функціонування.....103

РОЗДІЛ IV

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Світлана Гуменюк

Взаємозв'язки культурно-освітніх закладів XVII ст.: Києво-Могилянський колегіум та Гощанська школа.....110

Валентина Доброчинська

Розвиток професійної жіночої освіти у Волинському воєводстві (1921–1939 рр.).....118

Галина Клинова-Дацюк

Діяльність Наукового товариства ім. Шевченка в Німеччині (1947-1950 рр.)126

Віктор Гром

Кафедра політичної історії та історії України в Українському інституті інженерів водного господарства: передумови становлення.....132

РОЗДІЛ V

КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ

Алла Залужна

Релігійно-моральна домінанта української культурної традиції..144

Стефанія Українець

Державотворчі інтенції політичної доктрини В'ячеслава Липинського.....153

Богдана Киричук

Концепція правової держави у працях Михайла Драгоманова... 157

Ілля Дворянський

Філософське українознавство Вілена Горського.....164

Анастасія Кольченко

Імперські історичні міфи як складова сучасної інформаційної війни
РФ проти України.....170

Мирослава Крупка,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української літератури

Рівненського державного гуманітарного університету

**Людина у просторі історії (за романом Марії Матіос
«Букова земля»)**

Сучасне літературознавство тяжіє до міждисциплінарного формату, у рамках якого виробляє стратегії переоцінки і реінтерпретації минулого. Художня література бачиться одним із найпродуктивніших інструментів формування дискурсу пам'яті, оскільки, за влучним спостереженням Оксани Пухонської, «вона стає альтернативним до історичного джерелом знання про минуле, яке, на відміну від історичної мови фактів, за допомогою образно-асоціативних смислів активно перекодує мову досвіду в доступну і зрозумілу мову сучасності» [4, с. 10].

Роман Марії Матіос «Букова земля» задуманий як літературна версія історії України, побудована на принципі художнього осмислення долі декількох поколінь багатьох родів, що були пов'язані з територією Буковини, впродовж 225 років. Такий підхід до минулого характеризує сьогоденне письменство загалом. Ярослав Поліщук зауважує, що літературна творчість «концентрує увагу на певних локусах – так, щоб читач зумів побачити в них крупинки неповторного досвіду й асоціювати із власним досвідом у процесі набуття неповторної ідентичності» [3, с. 28]. Марія Матіос використовує подібну текстуальну стратегію, закладаючи в основу роману художню концепцію пам'яті місця та

пам'яті роду. У рамках дискурсу пам'яті працювали Аляйда Ассман, Юрій Лотман, П'єр Нора, Поль Рікер та ін. Вітчизняні наукові стратегії розроблено Тамарою Гундоровою, Оксаною Пухонською, Ярославом Поліщуком, Миколою Рябчуком та ін. В українському літературознавстві роман Марії Матіос «Букова земля» у подібному дослідницькому ключі не аналізувався.

Метою нашої розвідки є дослідження відображення минулого у романі. Основним завданням бачимо з'ясування текстуальних механізмів переосмислення національної історії у руслі антропоцентризму.

У художню структуру роману Марії Матіос «Букова земля» залучено інструментарій історичної документалістики, що увиразнюється текстуально через стилістику науковості та публіцистичності оповіді, зокрема у відтворенні сюжетної лінії роду Васильків, що формує центральний наратив прози. Історія сім'ї Васильків бере свій початок зі згадки про цей рід у літописі Нестора Літописця (1097р.) як про князів Волині. На прикладі цієї династії окреслено політичний та соціальний зрізи історії з чіткою прив'язкою до конкретної локації – Буковини.

У тексті у режимі реального часу розповідь ведеться про 1861 рік – рік смерті Йордакія барона фон Василька Серетського, власника значних земельних угідь та родинного маєтку Берегомет, продовжувача родинних традицій, апологета неписаного закону, де регламентовано кожен крок представників роду. Рід для нього – абсолютна життєва вартість, барон переконаний у неперервності династії, «закінчення їхнього здорового і завжди багатодітного роду не буде ніколи... І всі Васильки стоятимуть на цій землі вічно, як стоїть тут гора Стіжок і гора Кінашка» [2, с. 69]. Родовий статус закріплено у родинному архіві, що складався з численних матеріалів, які засвідчують древність і маєтність їхньої сім'ї. Відтак Марія Матіос виводить оповідь у перспективу родинної

пам'яті, адже «пам'ять звернена в минуле; вона йде забутими слідами й реконструює свідчення, важливі для сучасності» [1, с. 55]. Зокрема у стародавніх документах йдеться про засновника родини Козака, що прийшов на територію Буковини у складі козацького війська, воюючи проти турків і татар; проте через політичну кон'юнктуру з часом рід змінює прізвище на Василько-Козак, а згодом лишається Василько, оскільки Козак стає обтяжливим спадком; і, позбувшись його, прийдешні покоління самостійно обирають національну ідентичність: із руського рід перетворився на молдавський. Йордакій відстоює позицію самоідентифікації особистості через кровну спорідненість, «хоч задля безпечного майбутнього своїх дітей прізвище можна змінити, скоротити чи подвоїти, але кров змінити не годен» [2, с. 71].

Наступна історія роду наративізується на прикладі сина Йордакія, барона Александра фон Василька Серетського. Він здобув юридичну освіту у Львівському університеті, і пов'язує свої життєві перспективи не лише з родовими справами, а прагне зробити політичну кар'єру, аби «залишити своє ім'я серед сонму визначних державних діячів» [2, с. 86]. Відповідно, матеріальні статки є для нього не ціллю, як для попереднього покоління, а засобом досягнення політичної мети. Проте барон, як і його родичі, купує землі, бо вважає, що, навіть у ситуації зовнішньої нестабільності не вірить «у фантазмагоричні теорії світових мрійників і бунтівників» [2, с. 125] про нівеляцію приватної власності.

Син Александра, барон Георг фон Василько Серетський повторив політичну кар'єру свого батька. Проте хаотизація політичного простору кардинально вплинула на кар'єру барона, він виявився нездатним пристосуватися до зміни політичної ситуації та прийняти нові правила функціонування держави, тому добровільно складає депутатські повноваження, зрікається своїх громадянських

обов'язків, і «закривається, мов равлик, у своїй мушлі» [2, с. 243]. У часи Першої війни змушений разом з родиною терміново втікати до Відня, бо маєток у Берегометі «в одну мить сплюндрували, розграбували і спалили якісь дикі російські козаки. Варвари» [2, с. 545]. Подальшу життєву стратегію барона визначає ностальгія як пошук у минулому тієї стабільності, що немає в сучасному, адже прикмети і традиції шляхетської верстви втратили у новітній період свою вартість.

Доля сина барона Георга фон Василька Серетського Александра виявилася ще драматичнішою: він змушений був у 1940 році з сім'єю терміново покинути Буковину, оскільки радянська влада націоналізувала маєток Берегомет і всі родинні статки: «Без компенсації і переговорів» [2, с. 548]. Таким чином збулося пророцтво циганки, у яке відмовлялися вірити Васильки ще у 1905 році: «Все, що тут є, пропаде. Піде прахом. З цього зовсім нічого не залишиться, зовсім нічого» [2, с. 602].

Натомість ще один представник династії Васильків – Николай, або по-родинному – Коко, уособлює тип модерного державного діяча. «Політика – єдиний Николаєвий досконалий фах, його елітне мистецтво» [2, с. 237]. Він сприймає час політичних катаклізмів крізь призму національного. На відміну від попередників, мотивацією публічної діяльності Николая є фактор не сім'ї, а народу. «Мені мало бути представником аристократичного роду. Я давно розумію, що вибрані особи зобов'язані бути виразниками тих, хто їх обрав обстоювати їхні інтереси» [2, с. 250]. Василько розглядає політику не як непорушний кодекс законів, а як хитромудру гру. Саме час перекроювання кордонів політик розцінює як шанс для українців і Василько відстоює національні інтереси під час підписання Брест-Литовського договору, що визнає самостійність України.

Спільним родинним проєктом Васильків для надання політичної ваги українському елементу у складі монархії у часи Першої світової був і Гуцульський добровольчий батальйон. Капітан Стефан Василько – цісарський офіцер – проявив себе не лише як безстрашний воїн, але й як відповідальний командир, для якого найголовнішим на війні є солдат-гуцул. Саме фронтовий досвід ідентифікується героєм як час самореалізації і найвищого життєвого піднесення, свідченням чого є нагорода – військовий хрест за заслуги третього класу із воєнною декорацією, якою бойовий офіцер пишався більше, ніж наданим графським титулом.

У хронології міжвоєнного періоду сюжетна канва охоплює наступне покоління Васильків, зокрема йдеться про віденського юриста, доктора Александра. Для продовження професійної кар'єри у складі Третього Рейху він зобов'язаний довести чистоту своєї раси. І так само як далекого 1861 року Йордакій барон фон Василько Серетський власноруч малював на стіні родинне дерево, щоб проілюструвати древність і могутність роду, його нащадки у 1938 році змушені підтверджувати паспорт – «велику таблицю арійськості» [2, с. 587]. За словами Аляйди Ассман, у просторі пам'яті «суб'єкти визначають свою особистість і створюють фундамент власної легітимності» [1, с. 56]. Хоча сімейний архів було знайдено, проте як законослухняний громадянин Александер стає солдатом Другої світової війни і у чині гауптмана вермахту бере участь у боях на Східному фронті. Марія Матіос фаталістично стверджує, що «в історії від обставин залежить багато більше, ніж від поглядів і вчинків людини, яка потрапила в колесо обставин» [3, с. 406]. Авторка зображує війну нетипово, з перспективи іншого – ворога. Танкіст Александер фон Василько змушений виконувати накази, які суперечать його внутрішнім переконанням і кодексу честі, закладеному у генах багатьма поколіннями

шляхетних попередників. Герой ідентифікує себе як воєнного злочинця, і хронічне відчуття провини призводить до смерті.

Хранителем родової пам'яті у романі є син політичного романтика Николая Василька, інженер Гамількар лицар фон Василько, який живе у матеріальній скруті, але, за його словами, володіє нетлінним скарбом, що йому залишив у спадок батьком, ціннішим за гроші і коштовності «Це родовід усіх Васильків, починаючи з XI століття! Це оригінали грамот молдовських воєвод, це дипломи польського короля, укази цісаря Йозефа I, які стосуються нас усіх!» [2, с. 596]. Пам'яттєвий дискурс розгортається у творі через концепт архіву як пам'яті історії.

Таким чином, у романі Марії Матіос «Букова земля» проблему людини у просторі історії розкрито через оповідь про боярський рід Васильків, який у результаті політичних катастроф XX століття, занепав і перейшов у площину культурної пам'яті.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у розширенні інтерпретаційного інструментарію дослідження роману Марії Матіос «Букова земля», зокрема залучення феміністичної методології, постколоніальної критики та компаративних студій.

Джерела та література:

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440с.
2. Матіос М. Букова земля. Роман-панорама завдовжки у 225 років. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019. 928 с.
3. Поліщук Я. Гібридна топографія. Місця й не-місця в сучасній українській літературі. Чернівці: Книги – ХХІ, 2018. 272 с.
4. Пухонська О. Літературний вимір пам'яті. Київ: Академвидав, 2018. 299 с.